

Posudek na diplomovou práci

Název: Současný význam Vánoc. Kvalitativní sémiotický výzkum transformace vánočních symbolů, rituálů a svátečního prožívání v současné ateistické společnosti.

Autor: Petra Greifová

Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií, Obecná antropologie – integrální studium člověka, Praha 2007, 161 s. + přílohy.

Vedoucí práce: dott. Giuseppe Maiello, Ph.D.

Petra Greifová si pro svoji magisterskou práci zvolila jedno z nejatraktivnějších témat, které může výzkum české populace nabídnout. Vánoce jsou skutečně oním reziduem tradice, synkrezí řady kulturních vlivů a zároveň plně funkčním kulturním prvkem, na jehož realizaci a transmissi se podílí byť v různých modifikacích prakticky celá česká společnost. Fascinována Vánoci proto není autorka diplomové práce sama. Již v době konstituování českého národopisu se Vánoce staly popisovaným obyčejem českého výročního cyklu. Zájem o ně neumdléval ani v obdobích následujících, kdy kromě popisů věda přinášela i kulturně historické srovnávací studie a analýzy sledující novodobé transformace jevu.

Problém zhostit se dobře úkolu, položit si novou vědeckou otázku a napsat invenční text o Vánocích u české populace pak nespočívá pouze v tom, že se jedná o velmi probádané pole, ale také i v tom, že každý, byť třeba laik, je do tohoto kulturního jevu zasvěcen, a ze své pozice zasvěcen dostatečně. Sumárně řečeno zvolit si téma Vánoce je spíše handicapem než devizou, protože očekává vysokou přidanou hodnotu, hodnotu na úrovni konceptualizace problému, adekvátní metody pro sběr dat a zdařilé interpretace.

Této situace si byla ovšem Petra Greifová vědoma. Cílem jejího zkoumání se stalo zodpovězení otázky symbolické/sémiotické roviny Vánoc. Konceptuálně se snažila navázat na de Saussurovskou tradici a na pozice kulturní sémiotiky, které řeší otázku vazby označovaného a označujícího. Toto vymezení ve svém důsledku vedlo ke konceptualizaci výzkumu a následné interpretaci dat. Perspektiva autorky byla etická. Autorka si totiž dopředu zvolila segmenty tradičního vánočního cyklu, které v sobě nesou druhý, skrytý význam – symboliku, a tuto skutečnost prověřovala u respondentů. Nešla tedy opačnou cestou, kdy by respondenty nechala samotné vymezit, co pro ně nabývá symbolických hodnot a jaké obsahy jim přisuzují. Že se obě perspektivy nekryjí, potvrzuje skutečnost, že respondenti advent spíše s Vánoci nespojovali.

Při výběru symbolických prvků autorka zohlednila poznatky plynoucí z odborné literatury věnující se tématu Vánoc. Na jejím základě také představila jednotlivé segmenty v kontextu jejich původu a výchozí či redefinované symboliky. Pracovala ovšem jen se zlomkem textů, a to nejen ve vztahu k Vánocům 19. a první poloviny 20. století, ale také k Vánocům v současnosti (Např. Navrátilová se v publikaci Rajče na útěku věnuje současnému pojetí Vánoc u dětí a mládeže, Králíčková se ve své bakalářské práci věnovala symbolické hodnotě vánočního daru v současnosti, Z hlediska teoretického by za povšimnutí stála i práce Václavíkova Výroční obyčej a lidové umění).

Zacílení na segmenty Vánoc pak předznamenalo celý design výzkumu. Ve velmi stručné metodologii se ovšem o koncepci polostrukturovaného rozhovoru nedovídáme. Dokonce zde autorka nepřiznává ani počet respondentů, které zároveň pasportizuje spíše rámcově (nevíme např. sociokulturní background respondentů, jejich vzdělání a zaměření technického či humanitního směru). Nicméně celý výzkum se nám nabízí k dispozici prostřednictvím přiložených přepsaných rozhovorů, které z hlediska rozsahu převažují nad vlastním textem práce. Tedy autorka se ptala právě na smysl vybraných segmentů. Sledovala

tedy deklarativní rovinu respondentů, kteří nějakým způsobem reflektovali kontext výzkumu a ve společnosti sdílené vědění o kořenech a symbolice Vánoc. Do jaké míry tato symbolika korespondovala s jejich kulturním modelem/ ideologií nebylo předmětem zkoumání. Takto postavený úkol by totiž vyžadoval sledovat průběh rituálu a nechat si jej komentovat.

Získaná data pak Petra Greifová prezentovala dle sledovaných segmentů v rámci čtyř oddílů (advent, vánoční svátky, vánoční magie a pověry, celkový smysl Vánoc). Nabídla utříděnou výpověď každého respondenta. I když tato prezentace nabízí přehlednou inventuru zjištění, nepovažuji ji za optimální. Čtenáři se totiž ztrácí celkový obraz popisované reality a v případě, že se data nevztahují k nějaké relevantní okolnosti v životě jedince, nelze je interpretovat.

K vlastní interpretaci přistoupila Petra Greifová až v závěru. Na pěti stranách se výběrově vyslovuje k jednotlivým segmentům Vánoc, kde buď zaznamenala potvrzení výchozí symboliky nebo kde došlo k zajímavé reinterpetaci. Podle mne by bývalo bylo zajímavější, když již práci autorka koncipovala tak, jak ji koncipovala, kdyby vytvořila kategorie označujícího a ukázala, jak silně jednotlivé symbolické obsahy jsou v dnešních Vánocích ve výpovědích respondentů obsaženy. Autorka, totiž mnohdy pracuje empaticky s pojmy, v nichž možná kategorie vidí, ale čtenáři je tak nepředstavuje (např. odkaz na šťastné dětství, konzumnost, rodinné sdílení). Zajímavé by bylo kontext těchto kategorií interpretovat s celkovým smyslem a postavením Vánoc v kultuře české společnosti.

Práce Petry Greifové přináší i zajímavé objevy – a to koncept Santy Clause, který byl ve své výtvarné podobě inkorporován do kulturní představy českých Vánoc a přeznačen na Mikuláše. V rovině ideologické je však tato inovace odmítána.

Petra Greifová přistoupila k práci zodpovědně, o čemž svědčí realizované rozhovory s respondenty. V rovině konceptualizace problému však nedospěla k takovému stupni ujasnění si problému, že by provedla systematickou analýzu a nabídla interpretačně bohatý text. Přesto i tato práce přináší poznání, které posouvá naše bádání o Vánocích.

Protože neznám aktuální rozložení bodů nemohu precizovat bodové ohodnocení. Pro hrubou orientaci bych práci Petry Griefové hodnotila pod středním pásmem bodové škály. 23 b.

Dana Bittnerová

PhDr. Dana Bittnerová, CSc.

V Praze 23.8. 2006